EKONOMICKÝ ASPEKT CHUDOBY V NUTS II (ZÁPADNÉ SLOVENSKO)

Ján Veselovský, Alfred Krogmann, Magdaléna Nemčíková, Alexandra Farkasová

Abstract

A lack of necessary income to ensure the coverage of commonly realized consumer costs pushes many citizens to the margins of society. It worries existing as well as potentially endangered population at the risk of poverty. The main reason may come from an unequal development of regions in Slovakia, what causes different job opportunities in labour market. The paper describes the structure and tendencies of poverty from the economic perspective in the area of the Western Slovakia (NUTS II region).

Keywords: poverty, economic aspect, objective dimension, Western Slovakia

Úvod

Chudoba je v súčasnosti na území Slovenska jedným z najviac sledovaných sociálno-ekonomických javov. Jej rozsah a význačnosť sociálnych dôsledkov neustále narastá. Čoraz väčšiu časť obyvateľstva trápí chudoba, ktorá vznikla najmä v dôsledku ekonomických problémov, nezamestnanosti, príjmovej alebo majetkovej nerovnosti.

Rozvoj spoločnosti, kvalita života a vymanenie sa z bludného kruhu chudoby kráča ruka v ruke s rozvojom ekonomických aktivít. Ku kľúčovým podmienkam vzostupu spoločnosti patrí ekonomická aktivita, na ňu naviazané a od nej závislé obyvateľstvo a s tým súvisiaci následný rozvoj územia a zvyšovanie životnej úrovne. Podpora ekonomických aktivít môže prameniť aj zo spotreby výrobcov a zároveň konzumentov hodnôt.

Cieľom príspevku je analýza vybraných indikátorov ekonomického aspektu chudoby na Západnom Slovensku v časovom období r. 2004-2014. Medzi najdôležitejšie ukazovatele, ktoré chudobu spôsobujú z ekonomického hľadiska patria: nezamestnanosť, dlhodobá nezamestnanosť, ekonomická aktivita, podnikanie a intenzita obnovy bytov. Práve posledné dva spomínané indikátory za určitých okolností predpokladajú vyšší príjem a tým aj zníženie rizika chudoby. Dôležitou súčasťou príspevku je identifikácia chudobou najohrozenejších okresov, resp. regiónov v rámci NUTS II z ekonomického hľadiska prostredníctvom regionálnej typizácie.

Teoreticko-metodické východiská

Metodika hodnotenia úrovne chudoby bola historicky rozvíjaná v rôznych krajinách, najmä však vo Veľkej Británii prostredníctvom Townsenda (1979, 1987), ktorý vytvoril jednoduchý index materiálnej deprivácie pozostávajúci z 5 indikátorov. V Škótsku sa meraním chudoby zaoberal Pacione (1995) a Bramley, Lancaster a Gordon (2000). Títo autori úroveň chudoby v regiónoch Škótska identifikovali na základe finančnej podpory a príspevku na bývanie, ktoré svojim obyvateľom poskytol štát, poprípade samospráva. Rozdielmi v úrovni chudoby v rôznych metropolitných oblastiach USA sa zaoberala práca Madden (1996). Úroveň chudoby identifikovala hlavne na základe vzdelanostnej a zamestnaneckej štruktúry a vybraných demografických charakteristík. V Taliansku sa meraním chudoby zaoberali Azevedo, Castellani a Diciommo (2000). Na určenie úrovne chudoby použili index sociálneho vylúčenia zložený z piatich indikátorov. Na území Bosny a Hercegoviny sa chudobu pokúsili merať Bisogno a Chong (2002). Vo svojich prácach úroveň chudoby sledovali pomocou veľkých nerovností príjmov, etnického zloženia, vzdelania, úrovňou bývania a zamestnaneckého statusu. Problematikou chudoby vo vzťahu ku vzdelávaniu, sociálnemu postaveniu, a zdravotnému stavu obyvateľstva v Českej republike sa zaoberali Hübelová a Chalupa (2014). Na území Slovenskej republiky sa meraním chudoby zaoberali Faľtan a Pašiak (2004), ktorí prostredníctvom vybraných relevantných socio-priestorových statusov identifikovali periférne regióny na Slovensku (Michálek, 2004).

Na území SR chudobu na úrovni okresov pomocou dát o príjme a spotrebe nie je možné zmerať ako v iných krajinách vyspelého sveta. Ak chceme úroveň chudoby v regiónoch SR zmerať, musíme vybrať iné prístupy k meraniu pomocou dostupnejších dát. Ide o dáta, ktoré sa na chudobu vzťahujú, a ktoré ju indikujú. Sú to prístupy, ktoré vychádzajú zo sledovania širšej škály charakteristík, ako je príjem a spotreba, a ktoré chudobu merajú komplexnejšie, na základe merania nerovností sociálneho, respektíve materiálneho blahobytu (Michálek, 2004).

V príspevku sa zaoberáme ekonomickým aspektom chudoby a chudobu budeme merať na základe štyroch indikátorov, ktoré ju podmieňujú práve z tohto aspektu: nezamestnanosť, resp. dlhodobá nezamestnanosť, ekonomická aktivita, intenzita obnovy bytov a podnikanie.

Skupinou vystavenou najvyššiemu riziku chudoby v ekonomickom aspekte sú osoby, ktoré sú *nezamestnané* (resp. *dlhodobo nezamestnané*). Ide o osoby, ktoré sú bez pracovného uplatnenia, bez príjmu, a tým pádom sú vylúčené z trhu práce. Ďalším ukazovateľom je *Ekonomicky aktívne obyvateľstvo*. Ekonomicky aktívny obyvateľ má vyššiu šancu zaradiť sa do pracovného procesu, čo im môže zabezpečiť dostatok prostriedkov na životné štandardy a tým znížiť možné riziko, že sa ocitnú v chudobe. *Intenzita obnovy bytov* a výstavba nových domov môžu od seba pomerne dosť výrazne oddeľovať chudobnejšie a bohatšie regióny s výrazne vyššími príjmami na zrealizovanie finančne nákladnej obnovy resp.

výstavby. Posledným indikátorom sú *podnikatelia* v našom prípade *živnostníci*, ktorí môžu či už v mestách alebo v obciach významne prispieť k zvýšeniu kvality života čím sa hrozba sklznúť k riziku chudoby znižuje (Veselovský, 2012).

Tieto indikátory sú východiskovým ťažiskom hodnotenia chudoby z ekonomického hľadiska v okresoch Západného Slovenska, konkrétne ich rozmer deprivácie. Ich následnou kvantifikáciou (zavedením bodového ohodnotenia) môžeme stanoviť syntetický ukazovateľ, ktorý nám vyjadrí úroveň chudoby v jednotlivých okresoch Západného Slovenska. Za rozhodujúci prvok určenia odlišnej úrovne chudoby v okresoch Západného Slovenska považujeme bodové ohodnotenie indikátorov a ich vázenie.

Dôležité je, aby sme indikátory zaradili do kategórie, ohodnotili ich príslušným počtom bodov a následne zhodnotili ich význam a dôležitosť vo vzťahu ku chudobe (Veselovský, 2012).

Michálek (2004) vo svojej publikácii uvádza: „Meranie významnosti ukazovateľov vychádza z ich obojstranného porovnania, pričom dôležitosť sa označuje ako váha kritéria. Váha nám poskytuje informáciu o významnosti a vzťahu k posudzovanému problému (v našom prípade ide o vzťah ku chudobe). Pre jej určenie poznáme niekoľko metód z oblasti rozhodovacej analýzy. Všetky sa v zásade snažia premeniť kvalitatívne usporiadanie významu parametrov na kvantitatívne usporiadanie“.

Pri zisťovaní chudoby v okresoch Západného Slovenska sme použili metódu poradia (ranging), ktorá hierarchizuje indikátory podľa ich vzájomnej dôležitosti. Túto metódu vo vzťahu k zisteniu úrovne chudoby použil vo svojej práci aj Michálek (2004) a Veselovský (2012).

Indikátorom sme pridelili číslo podľa poradia, pričom 1 – je najdôležitejší (najviac indikuje chudobu), N – najmenej dôležitý indikátor (najmenej indikuje chudobu). Z piatich najpoužívanějších indikátorov sme vybrali štyri (keďže nezamestnanosť a dlhodobá nezamestnanosť sú takmer rovnaké, vybrali sme si z týchto dvoch ukazovateľov ten, ktorý do väčšej miery podmieňuje chudobu). Štyrom indikátorom sme pridelili hodnoty poradia od 1 – 3. Keďže ukazovatele ako intenzita obnovy bytov a podnikanie mali podľa nás približne rovnaký význam v spojitosti s chudobou, z toho dôvodu sme im udelili rovnaké poradie dôležitosti (tab. 1). Potom sme im priradili body z intervalu od 1 do 3. Následným prepočtom jednotlivých váh a údajov sme získali rovnocenné údaje použiteľné na prepočet podľa vzorca:

$$W_j = \frac{w_j}{\sum_{j=1}^n w_j} \quad - \text{vzťah na výpočet váhy}$$

w_j – príslušný počet bodov stanovených transformáciou ich poradia

W_j – váha parametra

Podiel uvedených číselných hodnôt predstavuje celkové ohodnotenie. Súčet celkového ohodnotenia všetkých našich indikátorov nám potom dáva syntetický ukazovateľ objektívnej dimenzie chudoby z ekonomického aspektu v okresoch Západného Slovenska.

Tab. 1: Poradie váhy indikátorov chudoby na území NUTS II Západné Slovensko
Table 1: Order of importance of indicators of poverty in the Western Slovakia (NUTS II Region)

indikátor	poradie	jednoduchá váha indikátora	normovaná váha indikátora
dlhodobá nezamestnanosť	1	3	37,5
obnova bytov	2	2	25,0
podnikanie	2	2	25,0
miera EAO	3	1	12,5
Σ	x	8	100,0

Zdroj: spracovala Farkasová, 2016

Vymedzenie územia

Región NUTS II Západné Slovensko je tvorený tromi krajmi. Ide o Trnavský samosprávny kraj (TTSK), kde sa nachádza 7 okresov (Skalica, Senica, Trnava, Piešťany, Hlohovec, Galanta a Dunajská Streda), Trenčiansky samosprávny kraj (TSK), kde je 9 okresov (Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Ilava, Púchov, Považská Bystrica, Prievidza, Bánovce nad Bebravou, Partizánske) a Nitriansky samosprávny kraj (NSK), kde sa nachádza taktiež 7 okresov (Levice, Komárno, Nové Zámky, Šaľa, Nitra, Topoľčany a Zlaté Moravce). Región leží medzi tromi stredoeurópskymi rozvojovými pólmi – Viedeň, Bratislava a Budapešť. Hraničí s tromi štátmi. Severozápadná časť regiónu hraničí s Českou republikou, západná časť s Rakúskom a južná časť regiónu je štátnou hranicou Slovenskej republiky a Maďarskej republiky.

Podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky (2016) územie NUTS II Západné Slovensko zaberá plochu 14 992 km², čo predstavuje 30,57% z celkovej rozlohy územia Slovenskej republiky (SR). Počet obyvateľov (k 31.12.2014) bol 1 834 832 (33,85% obyvateľov Slovenska). Hustota obyvateľstva v danom roku mala hodnotu 122,45 obyv./km² (hodnota SR 110,51 obyv./km²). Najnižšiu hustotu mal zo všetkých krajov NSK (108,11 obyv./km²), potom nasleduje TSK, ktorý mal hodnotu 131,46 obyv./km² a najvyššiu hodnotu mal TTSK 134,61 obyv./km². Z hľadiska národnostného zloženia žije na území Západného Slovenska približne 77,3% obyvateľov slovenskej národnosti, druhou najpočetnejšou národnosťou je maďarská 15,73%. Vyskytuje sa predovšetkým v južnej časti územia NSK (najmä v okresoch: Komárno, Levice, Nové Zámky) a TTSK (v okresoch Dunajská Streda a Galanta). Územie NUTS II Západné

Slovensko patrí medzi územia so záporným prirodzeným prírastkom (t.j. prirodzeným úbytkom obyvateľov), ktorý v roku 2014 dosiahol hodnotu - 1,21‰ (hodnota SR 0,68‰). Najvyšší úbytok obyvateľstva sme zaznamenali v NSK (- 2,33‰), v TSK bola hodnota (- 0,91‰) a najnižšie hodnoty mal TTSK (- 0,15‰).

Prirodzený úbytok obyvateľstva môže byť dôsledkom zníženia pôrodnosti, čo súvisí s celkovými zmenami v podmienkach života (napr. nezamestnanosť, finančná nedostupnosť bývania alebo zvýšené životné náklady), ako aj zmenou modelu demografického správania sa mladých ľudí, ktorí v súčasnosti uprednostňujú najskôr osobnú kariéru, spoločné bývanie a až potom dieťa (Rozvojový plán NUTS II, 2006).

Migrácia obyvateľstva sa v danom území prejavovala migračným prírastkom a to 0,21‰ (hodnota SR 0,32‰). Kladné hodnoty v rámci krajov mal TTSK (2,10‰). NSK (- 0,21‰) a TSK (- 1,05‰) mali v uvedenom roku migračný úbytok obyvateľstva.

Miera evidovanej nezamestnanosti na území Západného Slovenska v roku 2014 dosiahla hodnotu 9,70% (priemer SR 12,29%). Najnižšie hodnoty sme zaznamenali v TTSK, kde miera nezamestnanosti dosiahla hodnotu 8,03%, ďalej je to TSK (9,56%) a najvyššie hodnoty boli v NSK (11,21%). Priemerný disponibilný ekvivalentný príjem domácností na území v roku 2014 bol 602,2€ (na území SR 623,69€). Najvyššie hodnoty sme zaznamenali v TSK (632,31€), potom v TTSK (607,38€) a napokon v NSK, kde hodnota priemerného disponibilného ekvivalentného príjmu domácností dosiahla v uvedenom roku hodnotu len 572,04€.

Indikátory ekonomického aspektu chudoby

Najdôležitejším indikátorom, ktorý podnecuje riziko chudoby je *nezamestnanosť* (hlavne tá dlhodobá). Z hľadiska tohto ukazovateľa sme zistili skutočnosť, že vysoká miera nezamestnanosti v priebehu rokov (2004 – 2014) sa vyskytovala v línii tiahnucej sa od juhu, juhovýchodu až po východnú časť regiónu. Ide predovšetkým o okresy nachádzajúce sa v NSK (Komárno, Nové Zámky, Levice, Zlaté Moravce), ale aj v TSK (Prievidza, Považská Bystrica). Vysoká miera evidovanej nezamestnanosti v spomínaných okresoch môže byť zapríčinená z rôznych dôvodov. Medzi hlavné príčiny môžeme zaradiť nepriaznivý stav technickej a sociálnej vybavenosti v niektorých obciach, ale aj mestách nachádzajúcich sa predovšetkým v okresoch NSK, nedostatok vybudovaných priemyselných parkov a v dôsledku toho aj nedostatočnú ponuku pracovných miest, zlú dopravnú dostupnosť do väčších miest a tým aj neochotu obyvateľov cestovať za prácou. Z pohľadu makroekonomickej štruktúry má v spomínaných okresoch rozhodujúce postavenie poľnohospodárstvo. Toto odvetvie je nenáročné na kvalifikačnú úroveň pracovnej sily a zväčša zamestnáva staršie obyvateľstvo. Vo väčšine obcí nachádzajúcich sa v týchto okresoch je jedinou základňou

pracovných príležitostí. Poľnohospodárske podniky nedokážu zamestnať také veľké množstvo obyvateľov z dôvodu nižšej kapacity voľných pracovných miest ako napr. odvetia priemyselnej výroby. Čo sa týka dlhodobej nezamestnanosti bola na území Západného Slovenska v priemere rokov 2004 – 2014 situácia nasledovná. Najvýraznejšie zastúpenie *dlhodobej nezamestnanosti* sme zaznamenali v južnej a juhovýchodnej časti regiónu (Komárno, Nové Zámky, Levice), ale vysoké hodnoty sme zaznamenali aj v okresoch, ktoré sú v regióne Západného Slovenska fragmentovite lokalizované (Senica, Považská Bystrica, Partizánske) (mapa 1). Keďže práve najvýznamnejším indikátorom chudoby z ekonomického aspektu je dlhodobá nezamestnanosť, možno predpokladať, že tie okresy, ktoré majú vyššie hodnoty dlhodobej nezamestnanosti, budú súčasťou pásu chudoby na území NUTS II Západné Slovensko. Vyznačujú sa vysokou mierou nezamestnanosti, vysokým podielom nízkeho vzdelania a značným zastúpením rómskej minority. V okresoch došlo v posledných rokoch ku stagnácii hospodárskej činnosti (najmä okresy: Komárno, Levice), ktorá vedie k rastu nezamestnanosti, prehlbovaniu problémov na trhu práce a nezáujmu dlhodobo nezamestnaných o prácu.

Mapa 1: Dlhodobá nezamestnanosť v okresoch NUTS II (Západné Slovensko) (2004-2014)

Map 1: Long-term unemployment in districts within the Western Slovakia (NUTS II Region) (2004-2014)

Mapa 2: Intenzita obnovy bytov v okresoch NUTS II (Západné Slovensko) (2004-2014)

Map 2: Intensity of renewal of housing in districts within the Western Slovakia (NUTS II Region) (2004-2014)

Ďalším analyzovaným indikátorom bola *intenzita obnovy bytov*. Najnižšie hodnoty pôsobili vo vzťahu ku chudobe v rámci regiónu negatívne. Najnižšie hodnoty intenzity obnovy bytového fondu sme zaznamenali v juhovýchodnej a východnej časti regiónu Západného Slovenska (mapa 2). Ide o okresy nachádzajúce sa v Nitrianskom (napr. Levice, Nové Zámky) a Trenčianskom samosprávnom kraji (napr. Partizánske, Myjava). Okresy s najnižšími hodnotami sa vyznačujú nedostatkom financií, ktoré vychádzajú hlavne z vysokej miery nezamestnanosti, vysokého priemerného veku, nižším počtom živnostníkov (hlavne okresy Levice a Nové Zámky) a v neposlednom rade nízkou mierou ekonomickej aktivity v daných okresoch.

Ďalším dôležitým ukazovateľom ekonomického aspektu chudoby je *podnikanie*. Tak ako aj pri obnove bytov, aj pri podnikaní pôsobili negatívne nižšie hodnoty. Okresy, ktoré mali najnižšie hodnoty sa nachádzali v južnej (Nové Zámky), juhovýchodnej (Levice) časti regiónu NUTS II Západné Slovensko. Fragmentovite môžeme nájsť nízke hodnoty podnikania aj v TSK (Prievidza, Púchov) a v TTSK (Hlohovec) (mapa 3).

Posledným indikátorom, ktorý z ekonomického hľadiska môže odhaľovať chudobu je *mera ekonomickej aktivity* (mapa 4). Najnižší podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva vykazovali za hodnotené obdobie okresy NSK (Komárno, Nové Zámky, Levice a Zlaté Moravce).

Mapa 3: Podnikanie v okresoch NUTS II (Západné Slovensko) (2004-2014)

Map 3: Entrepreneurship in districts within the within Western Slovakia (NUTS II Region) (2004-2014)

Mapa 4: Miera ekonomickej aktivity v okresoch NUTS II (Západné Slovensko) (2004-2014)

Map 4: Level of economic activity in districts within the Western Slovakia (NUTS II Region) (2004-2014)

Typizácia regiónov chudoby

Prostredníctvom analýzy jednotlivých indikátorov ekonomického aspektu chudoby a ich následnej syntézy môžeme poukázať na štruktúru a trendy chudoby v priestoroch regiónu NUTS II Západné Slovensko. Ekonomický aspekt v sebe zahŕňal 4 indikátory, ktoré vytvárali rozpätie bodov od 26,37 do 36,92 (tab. 2). Lokalizácia okresov s pozitívnymi hodnotami (do 27,70 bodov) prvého rozpätia a (od 27,71 do 29,70 bodov) druhého rozpätia (7 okresov t.j. 30,43%) je predovšetkým v západnej časti regiónu NUTS II Západné Slovensko. Sú to okresy nachádzajúce sa v Trnavskom samosprávnom kraji a to Trnava, Piešťany, Hlohovec, Galanta. Fragmentovité zastúpenie nájdeme aj v severnej časti (TSK) regiónu ako napr. Trenčín, Ilava a Myjava.

Ekonomicky najhoršie na tom boli obyvatelia okresov nachádzajúcich sa v piatom rozpätí (33,71 a viac bodov). Z priestorového rozmiestnenia je zjavné, že posledné rozpätie má zastúpenie v južnej (Komárno, Nové Zámky) a juhovýchodnej (Levice) časti Západného Slovenska.

Tab. 2: Typizácia okresov podľa ekonomického aspektu chudoby

Table 2: Typization of districts according to the economic aspect of poverty

kraj/ región	Typy okresov									
	I.		II.		III.		IV.		V.	
	abs.	% región	abs.	% región	abs.	% región	abs.	% región	abs.	% región
TTSK	1	4,35	3	13,04	3	13,04	0	0	0	0
TSK	2	8,69	1	4,35	5	21,74	1	4,35	0	0
NSK	0	0	0	0	1	4,35	3	13,04	3	13,04
NUTS II	3	13,04	4	17,39	9	39,13	4	17,39	3	13,04

Zdroj: spracovala Farkasová, 2016

I. typ (veľmi bohaté okresy) – so svojim počtom 3 (13,04% okresov regiónu) predstavuje málo početnú skupinu. Ide o okresy, ktoré nakumulovali hodnotu do 27,70 bodov. Ich formácie sa v priestore Západného Slovenska koncentrujú na severe (Trenčín 26,67 bodov; Ilava 27,11 bodov) a v západnej časti (Trnava 26,37 bodov) regiónu (mapa 5). Ide o územia, v ktorých je najnižšia miera nezamestnanosti (Trnava 6,56%), najnižší podiel dlhodobo nezamestnaných (Trenčín 274%; Ilava 28,46%), relatívne vysoký počet živnostníkov (Trenčín 11,52%) a vyššia intenzita obnovy bytového fondu (Trnava 5,48%).

II. typ (bohaté okresy) – má 17,39% zastúpenie v regióne (4 okresy). Bohaté okresy dosahujú rozpätie 27,71 až 29,70 bodov. Oblasť ich výskytu je v línii ťahnucej sa od okresu Galanta až po Myjavu (mapa 5). Medzi bohaté okresy teda zaradíme Galantu, Hlohovec, Piešťany a Myjavu. Charakteristická je pre ne podpriemerná miera nezamestnanosti (Hlohovec 8,51%; Galanta 6,65%), vysoká miera ekonomickej aktivity (Piešťany 59,84%).

III. typ (prechodný typ – stredne bohaté/stredne chudobné okresy) – spomedzi 23 okresov Západného Slovenska predstavuje svojim počtom 9 (39,13% okresov) najpočetnejšiu kategóriu okresov. Prechodný typ okresov sa vyznačuje rozpätím od 29,71 do 31,70 bodov. Najmarkantnejšie pásmo výskytu je v severnej časti regiónu (mapa 5). Ide najmä o okresy nachádzajúce sa v TSK (Púchov, Považská Bystrica, Nové Mesto nad Váhom, Bánove nad Bebravou, Prievidza), ale patria sem aj okresy, ktoré v rámci TTSK netvorí jeden kompaktný celok (Senica, Skalica, Dunajská Streda) a v NSK okres Nitra.

IV. typ (chudobné okresy) – majú 17,39% zastúpenie (4 okresy). Majú najvýraznejšie zastúpenie v centrálnej časti regiónu. Ide o okresy Topoľčany, Zlaté Moravce, Partizánske, Šaľa.

V. typ (veľmi chudobné okresy) – spomedzi všetkých okresov (23) sem zaraďujeme 3 okresy. Ide o okresy, ktoré sú lokalizované v južnej (Komárno, Nové Zámky) a juhovýchodnej (Levice) časti Západného Slovenska (mapa 5). V uvedených okresoch sme zaznamenali najvyššie hodnoty nezamestnanosti (Komárno 14,57%; Levice 16,71%), najvyšší podiel dlhodobej nezamestnanosti (Levice 54,39%; Nové Zámky 47,66%). Negatívne hodnoty v sebe generovali aj pri ostatných indikátoroch. Podnikanie (Nové Zámky 9,67%; Komárno 10,22%), intenzita obnovy bytového fondu (Levice 1,11‰). Nízke hodnoty miery ekonomickej aktivity - Komárno 56,39%, Nové Zámky 56,62% a Levice 56,57%. Všetky tieto indikátory mali hodnoty, ktoré boli pod priemerom regiónu NUTS II Západné Slovensko.

Konkrétna situácia v jednotlivých krajoch v poradí od bohatého po najchudobnejší kraj je nasledovná:

Trnavský samosprávny kraj – je lokalizovaný v západnej časti regiónu NUTS II Západné Slovensko. Najbohatší okres sa nachádza v centrálnej časti kraja (Trnava). Početné zastúpenie majú okresy, ktoré sú v skupine bohatých okresov (3 okresy t. z. 42,85% z celkového počtu okresov v kraji). Okresy s takýmito hodnotami sa ťahnu z východnej časti v smere od juhu (Galanta) až po sever (Hlohovec, Piešťany) kraja (mapa 5). Ďalšou a zároveň poslednou skupinou sú stredne bohaté/stredne chudobné okresy. Ich lokalizáciu môžeme vidieť tak na severe (Skalica, Senica), ako aj na juhu (Dunajská Streda) kraja. Z hľadiska chudoby v rámci kraja pozitívne vplyvajú viaceré faktory. Medzi najdôležitejší patrí nepochybne rozvinutý priemysel. Medzi hlavné odvetvia patrí automobilový, elektrotechnický a chemický priemysel. V poslednej dobe rastie v regióne výroba s väčšou pridanou hodnotou najmä v strojárstve a elektronike. Priemyselné odvetvia majú v regióne rozhodujúci vplyv na zamestnanosť. Okrem zamestnanosti má priemysel relevantný vplyv aj na priemernú mzdu v regióne. Podniky v priemyselných odvetviach formujú a majú vplyv aj na ostatné socio-ekonomické ukazovatele v kraji. Medzi ďalšie významné faktory, ktoré vplyvajú na elimináciu

chudoby z ekonomického hľadiska v kraji patria: rast zahraničného kapitálu v priemysle, prítomnosť zahraničných investorov (PSA Peugeot Citroën Slovakia; Samsung Electronics Slovakia, s.r.o), kvalifikovaná pracovná sila, potenciál pre výstavbu ďalších priemyselných parkov, vysoký počet podnikajúcich fyzických osôb (najmä v okresoch Trnava a Dunajská Streda) a v neposlednom rade rozvinutá cestná sieť, keďže krajom prechádzajú dva úseky diaľnice, ktoré spájajú Bratislavu s Prahou (D2) a Trenčínom (D1).

Mapa 5: Územná diferenciácia chudoby pre ekonomický aspekt na území NUTS II Západné Slovensko (2004 - 2014)

Map 5: Spatial differentiation of poverty within the economic aspect in the Western Slovakia (NUTS II Region) (2004 - 2014)

Trenčiansky samosprávny kraj – jeho lokalizácia sa viaže na severnú časť regiónu. Kategóriu najbohatších okresov tvoria 2 okresy, ktoré sú v rámci kraja rozptýlené v centrálnej časti. Sú to okresy Trenčín a Ilava. Najpočetnejšou skupinou okresov sú stredne bohaté/stredne chudobné okresy. Uvedené okresy sú priestorovo rozmiestnené v južnej (Nové Mesto nad Váhom, Bánovce nad Bebravou, Prievidza) a severnej (Púchov, Považská Bystrica) časti TSK. Poslednou skupinou sú bohaté okresy, a do tejto kategórie patrí iba okres Myjava. Trenčiansky samosprávny kraj môžeme na základe jeho ekonomickej štruktúry považovať za priemyselný región a v súčasnosti ho zaraďujeme medzi ekonomicky najsilnejšie kraje Slovenska. Zastúpenie má najmä v oblasti strojárského, textilného, chemického, banského a gumárenského priemyslu. V súčasnej dobe sa v kraji rozvíjajú aj nové progresívne odvetvia. Je tiež mimoriadne aktívny v oblasti podnikania malých a stredných firiem. Región disponuje veľmi dobre rozvinutým systémom dopravy, čo ho predurčuje k priemyselnému rozvoju (ide hlavne o systém cestnej, ale aj železničnej dopravy), a tým zníženiu rizika chudoby z hľadiska ekonomického aspektu.

Nitriansky samosprávny kraj – je situovaný v južnej a centrálnej časti Západného Slovenska. Najpriaznivejšia situácia je v okrese Nitra, ktorý patrí do skupiny stredne bohaté/stredne chudobné okresy. Do kategórie chudobné okresy zaraďujeme okresy, ktoré sú lokalizované v severnej (Topoľčany, Zlaté Moravce) ale aj v južnejšej (Šaľa) časti kraja. Naopak najnepriaznivejší stav v kraji (ale aj na celom území Západného Slovenska) je v južnej (Komárno, Nové Zámky) a juhovýchodnej (Levice) časti kraja. Ide o okresy, ktoré po sčítaní všetkých indikátorov dosiahli najvyššie hodnoty a zaraďujeme ich do kategórie veľmi chudobných okresov. Najviac zo všetkých krajov Západného Slovenska postihuje chudoba NSK. Nepatrí medzi najvyspelejšie regióny, ale zaraďujeme ho k tým regiónom, ktoré majú nepriaznivú situáciu z hľadiska zamestnanosti (ide najmä o vysokú nezamestnanosť), ale aj iných indikátorov, ktoré majú vzťah ku chudobe. Nitriansky samosprávny kraj je oproti ostatným krajom viac špecializovaný na poľnohospodárstvo. Práve koncentrácia na poľnohospodársku výrobu v kraji mohla zapríčiniť vznik periférnych území s vyššou chudobou, keďže poľnohospodárstvo zamestnáva v primárnom sektore menej obyvateľov a často za podpriemernú mzdu vzhľadom k úrovni miezd v ostatných odvetviach hospodárstva. Z hľadiska skladby priemyselných odvetví má dominantné postavenie okres Nitra, v ktorom sú zastúpené takmer všetky odvetvia hospodárstva, čo z aspektu chudoby pôsobí na okres jednoznačne pozitívne.

Záver

Na základe analýzy vybraných indikátorov chudoby sme prostredníctvom regionálnej typizácie sme delimitovali územie Západného Slovenska z hľadiska

ekonomického aspektu chudoby. Identifikovali sme zároveň aj najchudobnejšie okresy v regióne. Ekonomicky najhoršie na tom boli okresy, ktoré dosahovali najvyššie hodnoty. Išlo o okresy, ktoré sa nachádzali najmä v južnej (Komárno, Nové Zámky) a juhovýchodnej (Levice) časti Západného Slovenska. Uvedené okresy mali vysokú mieru evidovanej nezamestnanosti, dlhodobej nezamestnanosti, nízku hodnotu intenzity obnovy bytov, podnikania a miery ekonomickej aktivity. Medzi hlavné príčiny uvedeného stavu môžeme zaradiť nepriaznivý stav technickej a sociálnej vybavenosti v niektorých obciach, ale aj mestách nachádzajúcich sa predovšetkým v okresoch NSK, nedostatok vybudovaných priemyselných parkov a v dôsledku toho aj nedostatočnú ponuku pracovných miest, zlú dopravnú dostupnosť do väčších miest a tým aj neochotu obyvateľov cestovať za prácou. Z pohľadu makroekonomickej štruktúry má v spomínaných okresoch rozhodujúce postavenie poľnohospodárstvo. Toto odvetvie je nenáročné na kvalifikačnú úroveň pracovnej sily a zväčša zamestnáva staršie obyvateľstvo. Vo väčšine obcí nachádzajúcich sa v týchto okresoch je jedinou základňou pracovných príležitostí. Poľnohospodárske podniky nedokážu zamestnať také veľké množstvo obyvateľov z dôvodu nižšej kapacity voľných pracovných miest, ako napr. odvetia priemyselnej výroby. Potvrdil sa nám predpoklad, že tie okresy, ktoré majú vyššie hodnoty nezamestnanosti, budú súčasťou pásu chudoby na území NUTS II Západné Slovensko.

Naopak okresy, ktorých hodnoty boli najnižšie pôsobili z hľadiska chudoby pozitívne. Boli to okresy, ktoré sú lokalizované hlavne v západnej a severnej časti regiónu. Spomínané okresy mali najnižší podiel dlhodobo nezamestnaných (Trenčín, Ilava), relatívne vysoký počet živnostníkov (Trenčín) vyššiu intenzitu obnovy bytového fondu (Trnava) a vysokú mieru ekonomickej aktivity (Piešťany).

Literatúra

- AZEVEDO, R. C. – CASTELLANI, S. – DICOMMO, L. 2000. Measurements of poverty and dignity in Europe. In *Acta Universitatis Carolinae : Geographica*. 2, pp. 3-17.
- BISOGNO, M. – CHONG, A. 2002. Poverty and Inequality in Bosnia and Herzegovina after the Civil War. In *World Development*. 2002, vol. 30, no. 1, pp. 61 - 75
- BRAMLEY, G. – LANCASTER, S. – GORDON, D. 2000. La demande de prestations et la géographie de la pauvreté en Ecosse. In *Regional Studies*. vol. 34, no. 6, pp. 507-519.
- FALŤAN, Ľ. – PAŠIAK, J. 2004. *Regionálny rozvoj Slovenska východiská a súčasný stav*. Bratislava : Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied, 2004, 88 s. ISBN 80-85544-35-0.
- FARKASOVÁ, A. 2016. *Ekonomický aspekt chudoby v NUTS II (Západné Slovensko)*. Diplomová práca. Nitra : FPV UKF v Nitre, 2016, 86 s.

- HÚBELOVÁ, D. – CHALUPA, P. 2014. Vybraná demografická špecifika Českej republiky. In *Geografické informácie*. ISSN 1337-9453, 2014, roč. 18., č. 1, s. 69-82.
- MADDEN, J. F. 1996. Changes in the distribution of poverty across and within the US metropolitan area (1979-1989). In *Urban studies*. 1996, vol. 33, no. 9, pp. 1581-1600.
- MICHÁLEK, A. 2004. Meranie chudoby v regiónoch (okresoch SR). In *Sociológia*. ISSN 1336-8613, 2004, roč. 36, č.1, s. 5-28.
- PACIONE, M. 1995. The geography of multiple deprivation in the Clydeside Conurbation. In *Tijdschrift voor Economische en Social Geografie*. vol. 85, no. 5, pp. 407-425.
- ROZVOJOVÝ PLÁN NUTS II. 2006. [cit. 2015.11.29.] Dostupné na internete: http://www.tsk.sk/regionalny-rozvoj/rozvojove-dokumenty/rozvojovy-plan-nuts-ii-zapadne-slovensko.html?page_id=4120
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2016. [cit. 2016.10.23.] Dostupné na internete: <http://www.slovak.statistics.sk>
- TOWNSEND, P. 1979. *Poverty in the United Kingdom*. Survey of household resources and standards of living. Harmondsworth Penguin, 1979. 1201 p.
- TOWNSEND, P. 1987. Deprivation. In *Journal of Social Policy*. 1987, roč. 16, č. 2, s. 125 -146.
- VESELOVSKÝ, J. – ŠOLCOVÁ, L. 2011. Dlhodobá nezamestnanosť ako jeden z indikátorov chudoby na príklade Nitrianskeho kraja. In *Geographia Cassoviensis*. ISSN 1337-6748, 2011, roč. 5, č. 1, s. 119-124.
- VESELOVSKÝ, J. 2012. *Chudoba na príklade Nitrianskeho kraja*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2012. 206 s. ISBN 978-80-558-0056-1.

ECONOMIC ASPECT OF POVERTY IN NUTS II REGION (WESTERN SLOVAKIA)

Summary

A final synthesis of the all indicators of poverty created a final map of spatial differentiation of poverty within the Western Slovakia in terms of economic aspect. The worst economic level was detected in districts that achieved the highest values. There were districts located mostly in the southern (Komárno, Nové Zámky) and south-eastern (Levice) part of the Western Slovakia. The aforementioned districts were characterized by the high level of registered unemployment, long-term unemployment, low values of intensity of renewal of housing, business as well as the level of economic activity. The main causes of this situation may include a poor condition of technical and social infrastructure in some municipalities and cities located mostly in the districts of the Nitra Self-

governing Region, a lack of built industrial parks and, consequently, shortage of job opportunities, bad transport accessibility to the larger cities and thus an unwillingness of residents to travel due to jobs. From the viewpoint of macroeconomic structure, agriculture has a crucial role in those districts. This sector is undemanding for qualification level of workforce and employs usually elderly population. In the majority of municipalities within those districts, it is the only source of job opportunities. Agricultural subjects cannot employ as many residents as various branches of industry production because of their lower capacity of free jobs. We can expect that districts typical for higher values of unemployment will be the part of poverty zone in the Western Slovakia. On the other hand, districts that reached the lowest values seemed positively from the viewpoint of poverty. Those districts were located mostly in the western and northern part of the region. The mentioned districts had the lowest share of long-term unemployed (Trenčín, Ilava), relatively high number of sole traders (Trenčín), higher level of intensity of renewal of housing (Trnava) and high level of economic activity (Piešťany).

RNDr. PaedDr. Ján Veselovský, PhD.

Doc. RNDr. Alfred Krogmann, PhD.

RNDr. Magdaléna Nemčíková, PhD.

Mgr. Alexandra Farkasová

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

E-mail: jveselovsky@ukf.sk, akrogmann@ukf.sk, mnemcikova@ukf.sk